

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د مولانا سعید افغانی د سولی او تفاهم، نشراتی ارگان

www.said-afghani.org

آزاده، ټولنیزه، علمی، فرهنگي او نشراتي ارگان

Dr.Said Afghani

د مولانا سعید افغانی: آزاده، ټولنیزه، علمی، فرهنگي او نشراتي ارگان ته بڼه راغلاست!

داکتر اسدالله «حبيب»

تاریخ نشر: 14 نوامبر 2015 م

نکته های از دستور زبان

بخش پانزدهم

فرق های اسم، صفت و قید:

چون اسمها، صفت ها و قید ها نشانه دستوری خاصی ندارند، بدون جمله تشخیص شان دشوار است. واژه «راست» را در نظر بگیرید: راستان رسته اند روز شمار. راستان، جمع راست جاگزین اسم و در حکم اسم است.

- او راست می گوید. راست قید است.

- گپ او راست است. راست صفت است.

بنا بر آن لازم می افتد که بین این کلمه ها فرق هایی را نشانی کنیم.

- اگر کلمه یی در جمله چگونه فعل را بیان کند، قید است.

- اگر کلمه یی در جمله چگونه گی اسم یا ضمیر را بیان کند، صفت است.

و اکنون می نگریم که اسم چه ویژگیهایی دارد:

۱- اسم جمع می پذیرد.

بلبلان چند هوای گل و شمشاد کنید

خون شوید آن همه کز خود چمن ایجاد کنید

۲- نشانه نکره (ی) پس از آن و یک و یکی پیش از آن می آید.

دستی دهم به یار که بد مست می رود

دستی به دل نهم که دل از دست می رود

یک نعره مستانه زجایی نشنیدیم

ویران شود این شهر که میخانه ندارد

یکی دختری داشت خاقان چو ماه

کجا ماه دارد دو زلف سیاه؟ در یکی دختری، دختر اسم است که با آن هم یکی و هم یای نکره آمده است.

به هزار کوچه دویده ام، به تسلیبی نرسیده ام،

ز قد خمیده شنیده ام که چو حلقه شد به دری رسد، قدخمیده عبارت توصیفی، قد اسم و خمیده صفت.

۳- با کلمات اشاره یا معین کننده ها ، مانند :این، آن ، همان، همین ، هر، هیچ ، کدام به کار می رود .
**آن دل که پریشان شود از ناله بلبل
بردامنش آویز که باوی خبری هست**

دل که اسم است با آن کلمه اشاره همنشین شده است.

هیچ دا نا نزند تیشه به پای آرام

ازبهشت آن که برون آمده است آدم نیست

دانا که هر چند صفت است ، در این جا منظور آدم دانا ست که ضمیر وصفی و درجای اسم نشسته است.

۴ - اسم در عبارات اضافی هم به حیث مضاف و هم به حیث مضاف الیه می آید .

۵- در عبارات توصیفی تنها موصوف می باشد .

۶- پسینه (را) را می پذیرد.

باید یاد آورشد که ضمیر یا جاگزین نیز همین ویژگیها را دارد.
نشانه های صفت این ها اند :

۱- صفت هیچ گاه به شکل جمع به کار نمی رود . هرگاه در جمله یی آمده بود : که بر بیگناهان نیاید
گزند .

واژه بیگناهان به جای آدمهای بی گناه (= موصوف) قرار گرفته است ، ضمیر وصفی نامیده می
شود ، نه صفت.

صد ملک دل به نیم نظرمی توان خرید

خوبان درین معامله تقصیر می کنند

خوبان هم جمع خوب و ضمیر وصفی است ، نه صفت .

۲ - با صفت نشانه نکره نمی آید . هر گاه در عبارت توصیفی یای نکره با صفت بپیوندد ، تکثیر
مربوط موصوف می شود ، نه صفت ، چنان که در عبارت حسن سبز این بیت دیده می شود :

حسن سبزی به خط سبز مرا کرده اسیر

دام همرنگ زمین بود گرفتار شدم

۳- با کلمه های اشاره یا معین کننده ها به کار نمی رود .

اگر بگوییم : آن بیمار جورشد . این بیچاره کمک می خواهد . همین ظالم باید سرزنش شود .

واژگان بیمار ، بیچاره و ظالم در این جمله ها ضمائر وصفی اند ، نه صفت .

۴- صفت در عبارت توصیفی ، به حیث جزء دوم می آید ، نه در جای موصوف .

چمن به خاطر وحشت رسیده می ماند

بساط غنچه به دامان چیده می ماند

در عبارات توصیفی خاطر وحشت رسیده ، خاطر اسم است و وحشت رسیده صفت مرکب که در جای
دوم آمده است . همچنان دامان چیده هم عبارت توصیفی است . دامان اسم و چیده صفت است .

۵ - صفت درجه های برتر و برترین دارد که با تر و ترین ساخته می شوند .

بیدل می گوید:

در کمال سرکشی عاجزترین عالمیم

همچو مژگان پیش پایی تا به یادآید خمیم

با وصف این پنج ویژگی ، حالتهایی استند که صفت بر جای اسم می نشیند و همانند اسم به آن
رفتار می شود .

ادامه دارد

داکتر اسدالله « حبیب »

بازگشت به صفحه اصلی www.said-afghani.org